

THE IMPORTANCE OF FINANCING OF POLITICS AND FINANCIAL STATE ASSISTANCE TO POLITICAL PARTIES

Mehmet Karakaş*, Selami Özcan **

* Yalova Üniversitesi

E-mail: karakasmehmet34@gmail.com*, selamiozcan@hotmail.com**

Copyright © 2015 Mehmet Karakaş, Selami Özcan. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

Political parties are indispensable in the sense of sustainable democracy. The rise of political competition makes political parties need more money. More importantly, the matter is how and where political parties get these financial resources. It is necessity that community trusts political institutions and politicians. For this reason, political institutions should share income and expenditures taking account of transparency and accountability. In addition to this, the decisiveness of media, civil society and community in point of essential regulations is also important. In other words, if there is no integrative perspective, permanent solution would not be possible. Regulations on financing of politics should be evaluated as a process which contributes to development of democracy rather than fighting against corruption. In our study this relationship will be analyzed. Within this framework, the relationship between political parties, financing of politics and democracy will be emphasised on and income and expenditures of political parties and financial state assistance to political parties in our country will be mentioned

Keywords: Political Parties, Financing of Politics, Financial State Assistance to Political Parties, Revenues of Political Parties, Expenditure of Political Parties

JEL-Classification: D72

Siyasetin Finansmanının Önemi ve Siyasi Partilere Yapılan Devlet Yardımı

ÖZET

Siyasal partiler, demokrasinin sürdürülebilirliği açısından vazgeçilmez bir öneme sahiptirler. Politik rekabetin artması partilerin paraya olan ihtiyacını arttırmıştır. Önemli olan husus, ihtiyaç duyulan bu kaynağın nasıl ve nereden elde edileceğidir. Halkın, siyaset kurumuna ve siyasetçiye olan güvenini yeniden sağlamak gerekmektedir. Bunun yolu da siyaset kurumunun gelir ve giderlerini saydamlık ve hesap verme sorumluluğunu işletecek şekilde paylaşmasından geçmektedir. Buna ilave olarak, medyanın, sivil toplumun ve halkın düzenleme yapılması konusundaki kararlılığı da önem arz etmektedir. Diğer bir ifade ile bütünlükçü bir bakış açısı olmazsa kalıcı çözümün elde edilmesi zor olacaktır. Siyasetin finansmanı ile ilgili yapılan düzenlemeleri, yolsuzlukla mücadeleye destek olunmasından ziyade, demokrasinin sağlam temellere oturtulmasına katkı yapan bir süreç olarak görmek daha doğru bir bakış açısı olacaktır. Çalışmamızda bu ilişki ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda siyasi partiler, siyasetin finansmanı ve demokrasi arasındaki ilişki üzerinde

durulacak, ülkemizde siyasi partilerin gelirleri ve harcamaları ile yapılan devlet yardımlarına değinilecektir

Anahtar Kelimeler: Siyasi Partiler, Siyasetin Finansmanı, Siyasi Partilere Devlet Yardımı, Siyasi Partilerin Gelirleri, Siyasi Partilerin Harcamaları

Giriş

Demokratik bir sistemde siyasi rekabetin özgür ve adil bir şekilde gerçekleşmesinde siyasetin finansmanı önemli yer tutmaktadır. Bu kapsamda bağışlar ve hazine yardımlarının kayıtlarının sağlıklı şekilde tutulması, denetiminin yapılması ve harcama sınırlarının düzenlenmesi, siyasetin finansmanında saydamlık ve hesap verme sorumluluğunun tesis edilmeye çalışılması gibi tedbirler sağlam temelleri olan bir siyasal ortamın oluşması açısından büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda çalışmamızda; siyasi partilerin demokrasinin sağlam temeller üzerine konumlanmasındaki katkısı, siyasetin finansmanı, siyasi partilerin gelirleri ve harcamaları, siyasi partilere devlet yardımı yapılması üzerinde durulacaktır.

1. SİYASİ PARTİLER VE DEMOKRASİ

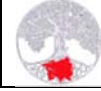
Siyasal partiler modern siyasal sistemin en önemli unsurudurlar ve demokratik hayatın hem varolmasına hem de sürdürülmesine katkı sağlarlar. Toplumun taleplerinin parlamentolara iletilmesinin aracı olarak değerlendirilebilirler.

Günümüzde bireyler artık daha çok toplumu ve dolayısıyla kendilerini ilgilendiren kararlara katılma arzusundadırlar. Bireylerin taleplerini sergiledikleri kurumlar olarak siyasi partilerin bütünleştirici tarafları vardır. Siyasi partiler bireylerin siyasi hayata daha etkin katılmasına aracılık ederek, yönetenler ile yönetilenler arasındaki boşluğu doldurarak siyasal toplumsallaşmaya katkıda bulunmaktadır (Kışlalı,1990: 218). Demokrasi ile idare edilen ülkelerde siyasi partilerin varlığı kadar seçimler de önemlidir. Bir anlamda siyasi partiler ve seçimler birbirini tamamlayan bir bütünün iki parçasıdır (Bilir, 2007: 19). Diğer taraftan demokrasi-kalkınma ilişkisi açısından bakıldığında; Demokratik sistemin gelişmesi ve güçlenmesi kalkınmanın önemli unsurlarındandır. Bu anlamda demokrasinin önemi, aşağıdaki hususlar üzerinde çok boyutlu olarak çalışılması ile daha iyi anlaşılacaktır. Şöyle ki; 1. Demokrasinin kendi doğasından (özünden) kaynaklanan önemi, 2. Bir enstrüman olarak katkısı, 3. Değer ve norm oluşturma konusundaki inşa edici rolü (Sen, 1999: 157-158).

Politik süreç, ülkelerin anayasalarından temelini alan kurallar bütünü çerçevesinde işler. Demokratik ülkelerde halk ortak karar vermeyi gerektiren sorunlar ve bunlara ilişkin çözüm önerileri konusunda siyasal partilere oy verme imkanına sahiptirler. Gündem, siyasal partiler, çıkar ve baskı grupları tarafından oluşturulur. Yapılması düşünülen düzenleme için, daha yürütme ve yasama organının gündemine gelmeden adeta zemin etüdü yapılır ve uygun bir ortam hazırlanır. Alternatif kamusal mal ve hizmet sunulmasında siyasal partiler kendi yaklaşımlarını seçmenlere aktararak kabul ettirmeye çalışırlar. Böylece seçmenlerin tercihlerini ve dolayısıyla oylama sonuçlarını etkileme konusunda çaba gösterirler (Bakırtaş, 2007: 29).

Seçimlerin sonucunda kazanan siyasi partiler bir yandan yapılan giderlerin karşılanması ve sonraki seçimler için kaynak oluşturulması diğer yandan ise kendilerini destekleyen gerek seçmen gerekse finansörlerin uygun olan/olmayan isteklerinin yerine getirilmesi talebi ile karşı karşıyadırlar. Burada göz ardı edilmemesi gereken husus karşılanan taleplerin ne kadarının makul olduğu ve hak eden kimselere verildiğidir.

Siyasi partiler, toplumsal sorunlara ve çözümlerine ilişkin olarak kendi bakış açılarını ön plana çıkarmak isteseler de, müzakere ederek (birbirleri ile uzlaşamaz nitelikte görülen konularda dahi) ortak alanlar(uzlaşma alanları) ortaya koyabilirler. Diğer bir ifadeyle siyaset müzakere etme ve uzlaşma sanatıdır. Eğer müzakere edemiyorsanız, avantajı karşı tarafın

eline veriyorsunuz, demektir. Çünkü karşı taraf sizi adeta uzlaşmaz ilan ederek, kendi elini güçlendirecektir. Bu nedenle müzakere kapısını açık tutmak, gerek bir siyasi parti gerekse siyasetçi için olmazsa olmazdır.

Siyasi partiler üç temel amaçla kaynağa ihtiyaç duymaktadırlar: yüksek maliyeti olan seçim kampanyalarının sürdürülmesini sağlamak, seçimin gerektirdiği örgütsel yapıyı oluşturmak ve partinin propagandasını yapmak üzere gerekli her türlü yazılı/görsel materyali hazırlamak.

Türkiye’de siyasi partilerin kuruluşu, organlarının seçimi, işleyişi, faaliyetleri ve kararları Anayasada nitelikleri belirtilen esaslara aykırı olamaz. Siyasi partiler, Anayasa ve kanunlar çerçevesinde, önceden izin almaksızın serbestçe kururlar.

Ülkemizde siyasi partiler, 2820 sayılı Siyasal Partiler Kanununa göre; Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmış tüzelkişiliğe sahip kuruluşlardır.

2. SİYASETİN FİNANSMANI

Para ile siyaset arasındaki ilişki demokratik hükümetlerin en önemli problemlerinden birisidir. Siyasetin finansmanında paranın kullanımı filtre edilmediği sürece sağlıklı bir politik ilişkiler ağını oluşturmak mümkün görünmemektedir. Demokratikleşme dalgaları, seçim süreçlerinin artan karmaşıklığı, yolsuzlukla ilgili farkındalığın artması, siyasetin finansmanını ülke kamuoylarında tartışılan başlıca konulardan birisi haline getirmiştir (Casas-Zamora, 2005:1; Walecki, 2007:75).

Partilerin finansmanı açısından; gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde tek model üzerinde durulmamaktadır. Siyasal partilerin geldikleri orjinler farklılık arz etmekte ve dolayısıyla kendi siyasal tarihlerini ve kültürlerini yansıtmaktadır. Bu anlamda bir ülkede işleyen mekanizma, diğerinde mutlaka işlemek zorunda değildir (Burnell ve Ware, 1998:243; Johnston, 2005:27-28; Hopkin, 2004: 33-34). Aynı zamanda siyasetin finansmanında bir çok faktörün etkisinde kalınmaktadır. Bunlar arasında başlıcaları; servetin eşitsiz olarak dağılması, medya mülkiyeti yapısı, yargı kurumlarının verimli ve etkin olarak işlememesi sayılabilir (Poire, 2006:4-5).

Siyasi partilerin finansmanı gerek ülkelerde gerekse ulusüstü kuruluşlarda hukuksal düzenlemelere konu olmaktadır. Bunun nedenlerine aşağıda değinilecektir (Uzun, 2014: 8-9):

1. Siyasi partilerin finansmanını yalnızca partilerin finansmanı olarak değerlendirmemek gerekir. Geniş açıdan bakılarak demokrasinin finanse edilmesi olarak görmek daha kapsamlı bir bakış açısı olacaktır. 2. Siyasi partilerin rekabet edebilmeleri açısından yeterli kaynağa sahip olması gereklidir. Bunun için gerekli düzenlemelerin yapılması yerinde olacaktır. 3. Siyasetin finansmanı konusunda gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelere bakıldığında yolsuzluklarla karşı karşıya kalındığını söyleyebiliriz.

Siyasette paranın etkisini azaltmak için dünyanın birçok ülkesinde düzenlemeler yapılmaktadır. Böylece siyaseti finanse eden maddi ve gayri maddi kaynaklar, seçim kampanyaları ile ilgili düzenlemeler yapılmakta eşitlik, hakkaniyet (doğruluk), saydamlık ve bütünlük tesis edilmeye çalışılmaktadır. Bir anlamda siyasete akan kaynak ve siyasetten akan kaynak düzenlenmeye çalışılmaktadır (Casas-Zamora, 2005:16-17). Partilerin finansmanı meselesinin, parti içi demokrasiyi etkileyen temel sebepler arasında yer aldığını söyleyebiliriz (Yanık, 2002: 161).

Partilerin siyaseti finanse etmek için yeterli kaynağı yoksa, kaçınılmaz olarak devlet yardımlarına ihtiyaç duymaktadır. Ancak bu durum devletin siyasete dolaylı olarak da olsa müdahalesini gündeme getirecektir. Bunun sonucu olarak partiler kendi köklerinden uzaklaşabilecek ve dolayısıyla kurumsallaşmalarına engel olabilecektir. Devlet yardımlarının

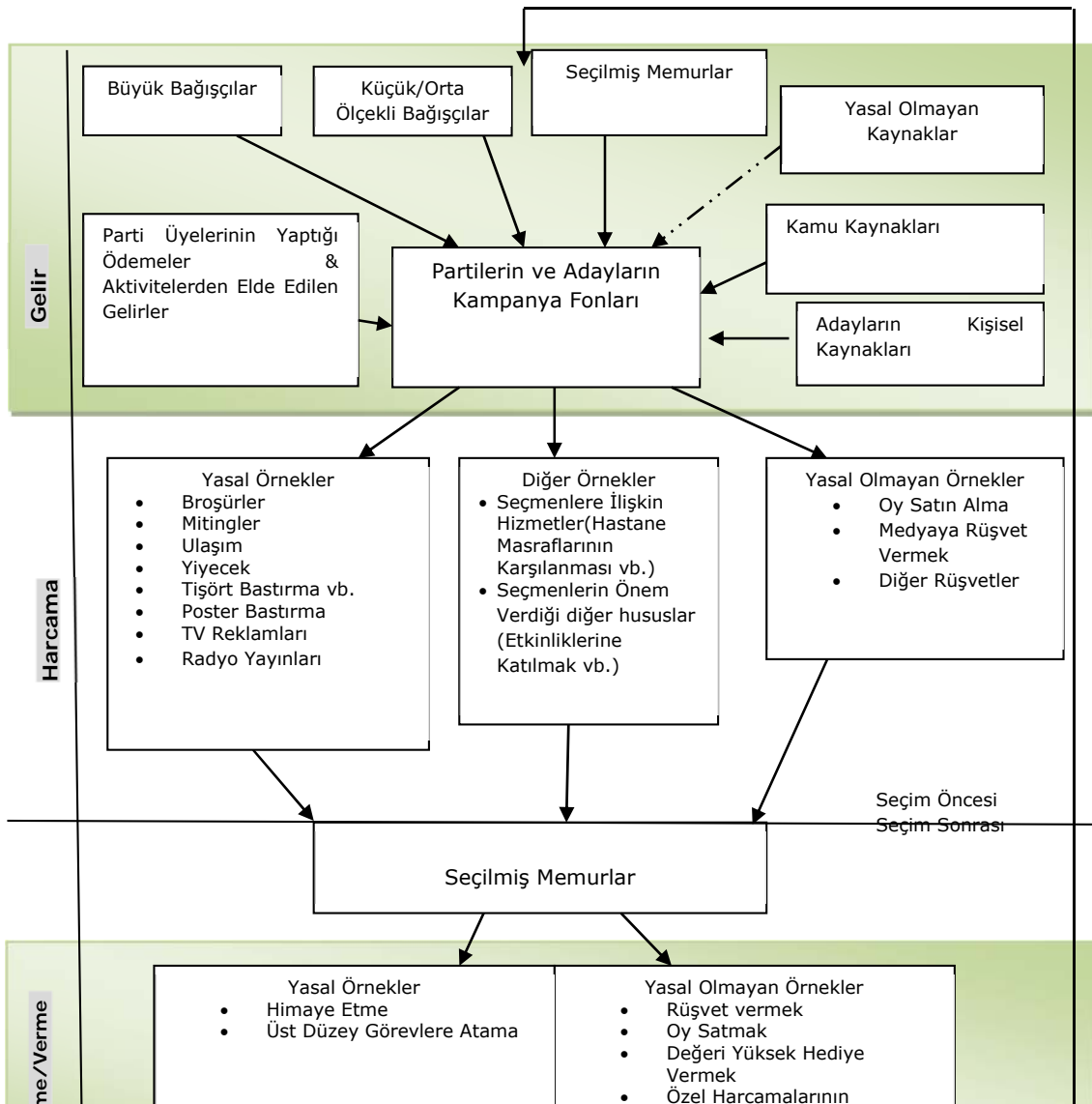

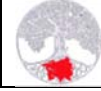
partilerin elini rekabette güçlendireceği bir gerçeklik olmakla birlikte, statükonun korunmasına neden olacağı da gözardı edilmemelidir (Williams, 2000:200; Gençkaya, 2008:193; Walecki, 2009: 98-99).

Düzenleme ve gözetim yapmak açısından önemli olan hususun siyasi iradeye sahip olmak olduğunu da belirtmek de yarar vardır. Bu konuda iktidardaki irade eksikliği/yokluğu yapılacak düzenlemelerin içeriğine ve dolayısıyla sonuçlarına olumsuz yönde etki edecektir (Mürsel, 1980: 349).

Aşağıda şekil 1' de paranın siyaset üzerindeki etkilerine ilişkin olarak, gerek gelir elde edilmesi ve harcama yapılması gerekse bunların yasal ve yasal olmayan yollarla geri ödenmesi gösterilmektedir.

Şekil 1: Para-Siyaset İlişkisi

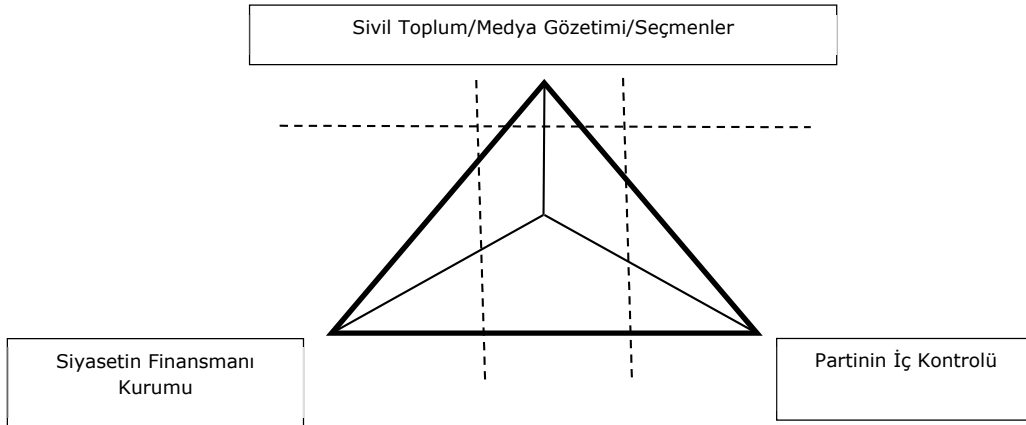

Kaynak: USAID, 2003: 10.

Sürdürülebilir bir demokrasi açısından büyük bir öneme sahip olan siyasetin finansmanının sağlam temellere oturtulması, zaman alan bir süreçtir. Bu anlamda kısa vadede yapılacak düzenlemelerden sonuç beklememek gerekir. Siyasetin finansmanı ile ilgili yapılan düzenlemeleri, yolsuzlukla mücadeleye destek olunmasından ziyade, demokrasinin inşasına katkı yapan bir süreç olarak görmek gerekir (Johnston, 2005:28; Scott, 2-5). Siyasetin finansmanı bir anlamda güçlerin birbirleri ile mücadelesine sahne olmaktadır. Bu süreçte sadece hükümetlerin oluşturduğu kurumlar yeterli olmamaktadır. Aynı zamanda politikacılar bu kurumların bağımsız olarak işlemlerine destek vermelidirler (Global Commission on Elections, 2012:10).

Siyasetin finansmanı sürecinde önemli olan Bütüncül Yapı oluşturmaktır. Bunu aşağıda şekil 2’de görebiliriz:

Şekil 2: Siyasetin Finansmanında Kontrol Mekanizması

Kaynak: Walecki, 2007:80.

Yukarıda şekil 2’ de Sivil Toplum/Medya Gözetimi/Seçmenler, Siyasetin Finansmanı Kurumu ve Partinin İç Kontrolü arasındaki ilişkiler gösterilmektedir. Konunun çok boyutlu olduğu burada bir kez daha şekil yardımıyla ortaya koyulmuş olmaktadır. İşte bu nedenle bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşılmalıdır.

Siyasetin finansmanı ile ilgili hem yasal altyapı, hem de etkili bir kontrolün olması gereklidir (Walecki, 2007:80). Oluşturulacak bütüncül sisteme paydaşlarla sürekli iletişim içinde olunarak, bir anlamda hayatiyet kazandırılmalıdır. Bu alanda elde edilen başarılar ve sürdürülebilir uygulamalar paylaşılmalıdır. Ancak bütün ülkeler için geçerli olacak bir sistemin olmadığı ve bir ülkede oluşturulan sistemin yerleşmesinin de zaman aldığı göz ardı edilmemelidir (Vezina, 2007). Bu konuda yapılacak bir düzenlemede ülkenin kendisine dair

sosyal yapı ve şartların göz önüne alınması reformun başarısı açısından büyük önem arz etmektedir (Mürsel, 1980: 348).

o 3. TÜRKİYE'DE SİYASİ PARTİLERİN GELİRLERİ

Türkiye'de siyasi partilerin gelirleri 2820 sayılı SPK'nın 61. maddesi ile düzenlenmiştir. Buna göre;

a) Parti üyelerinden alınacak giriş ve üyelik aidatı,

Siyasi partilerin geleneksel gelir kaynakları arasında yer alan giriş ve üyelik aidatı, bir gelir kaynağı olmanın ötesinde parti üyelerinin siyasal katılımının aracı olarak değerlendirilmektedir. Aidatlar aracılığıyla parti-üye ilişkisinin sağlamlaşacağı ve bu tür bir finansmanın parti içi demokrasiyi besleyeceği ifade edilmektedir. Bu konudaki uygulamalardan en çok öne çıkanı ise devlet yardımlarının toplanan üye aidatlarına göre verilmesidir (Uzun, 2010: 109-110).

Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye'de kayıtlı seçmen sayısına göre siyasi partilerin üye sayısının fazla olduğu görülmektedir. Ancak üye sayısındaki bu fazlalık, aynı şekilde üyelere toplanan aidata yansımamaktadır. Devlet yardımı alan partilerin gelirleri içerisinde aidatlardan elde edilen gelirler düşük yer tutmaktadır. Ülkemizde partilerin gelirleri içerisinde; devlet yardımları, bağışlar, faiz ve mal varlığından elde edilen gelirlerden sonra üye aidatlarının yer aldığı görülmektedir (Uzun, 2010: 111-112).

b) Partili milletvekillerinden alınacak milletvekilliği aidatı,

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu, TBMM üyelik aidatının belirlenmesi ile ilgili olarak Mecliste grubu bulunan ve bulunmayan partiler arasında bir ayırım yapmıştır. Grubu bulunan partiler için gerek aidatın miktarı ve gerekse elde edilen gelirin ne kadarının grup faaliyetlerine ne kadarının parti merkezine aktarılacağına ilişkin karar TBMM parti grubu tarafından verilir. Milletvekilinden alınacak aidatın yıllık toplam tutarı milletvekili ödeneğinin net bir aylık tutarını geçemez (SPK m.63/1). Grubu bulunmayan partiler için ise milletvekilinin ödeyeceği aidatın yıllık toplamı, milletvekili ödeneğinin bir aylık tutarının yarısını geçmemek kaydıyla parti merkez ve yönetim kurulunca belirlenir (SPK m.63/2). Grubu bulunmayan partinin grup faaliyetleri olmayacağından elde edilen gelirler parti genel merkezlerine aktarılır.

Siyasi partiler diğer gelir kaynakları ile giderlerini karşılayabildikleri ve mali zorluk içinde olmadıkları takdirde üyelik aidatı almazlar. Bu gelir kaynağı büyük partilerin gelirleri içerisinde fazla yer tutmamaktadır (Uzun, 2010: 112-113).

c) Milletvekili, belediye başkanı, belediye meclis üyeliği ve il genel meclis üyeliği aday adaylarından alınacak özel aidat (Bu aidatlar 64. maddedeki esaslar dahilinde siyasi partilerin yetkili merkez karar organlarınca tespit ve tahsil olunacaktır),

Bu aidat ile milletvekili aday adaylarının yanı sıra belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği, il genel meclis üyeliği aday adaylarından da adaylık ücreti alma imkanı sağlanmıştır. Siyasi partilerin aday adaylarından gelir sağlaması hem partinin büyüklüğü(daha çok kimsenin aday adayı olması nedeniyle) hem de adayların seçilebilme imkanı ile doğru orantılıdır. Aynı zamanda seçim barajının aşılmasını da buraya eklemeliyiz. Bütün bunlar bir araya geldiğinde bu durumdaki partiler daha çok aday adaylığı geliri elde edeceklerdir(Uzun, 2010: 115-116).

d) Parti bayrağı, flaması, rozeti ve benzeri rumuzların satışından sağlanacak gelirler,

e) Parti yayınlarının satış bedelleri,

f) Üye kimlik kartlarının, parti defter, makbuz ve kağıtlarının sağlanması karşılığında alınacak paralar,

g) Parti tarafından tertiplenen balo, eğlence ve konser faaliyetlerinden sağlanacak gelirler,

h) Parti mal varlığından elde edilecek gelirler,

i) Bağışlar,

Bağışlar SPK m.66 ile düzenlenmiştir. Üye aidatları ile birlikte siyasi partilerin gelirleri arasında önemli yer tutmaktadırlar. Ancak ülkemizdeki uygulama açısından baktığımızda; partilerin kuruluş aşamasında ve devlet yardımı alınmadığı dönemlerde parti gelirleri içerisinde önemli yer tutarken daha sonra arka sıralara düşmüşlerdir.

Ülkemizde siyasi partilere yapılacak bağış miktarlarında üst sınır söz konusudur. Bu durum aşağıda Tablo 1’ de gösterilmektedir.

Tablo 1: Bir Kişinin Yıllık Olarak Yapabileceği Bağış Miktarının Üst Sınırı

Uygulama Yılı	Yeniden Değerleme Oranına (VUK Mükerrer 298/B) Göre % Olarak Artış	Bağış Tutarı(TL)
2009	12.00	23.473,70
2010	2.20	23.990,12
2011	7.70	25.837,36
2012	10.26	28.488,27
2013	7.80	30.710,36

Tablo 1’ de de görüleceği üzere her yıl belirlenen yeniden değerlendirme oranında yapılacak bağış miktarları artırılmaktadır.

j) Devletçe yapılan yardımlar,

Devlet yardımı, siyasi partiler açısından büyük öneme sahiptir. Siyasi partilerin, gelirlerinin önemli bir kısmı devlet yardımlarından oluşmaktadır.

Siyasi partilerin yaşamlarını sürdürmeleri açısından gelire ihtiyaç duyması kaçınılmazdır. Ancak, gerek ülkemizde gerekse dünyanın birçok ülkesinde; gelir kaynaklarına, beyan edilen ve edilmeyen kaynaklar şeklinde bakmak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Beyan edilenler(maddi ve ayni) ise sadece buzdağının üzerindeki kısmı oluşturmaktadır.

4. TÜRKİYE’DE SİYASİ PARTİLERİN HARCAMALARI

Siyasi partiler elde ettikleri gelirleri, siyasal faaliyetlerini sürdürmek için kullanırlar. Bu giderler iki temel başlıkta toplanabilir. Birincisi, oy pusulalarının basılması, seçim sandıklarının hazırlanması, sandık görevlilerine ödeme yapılması gibi giderlerdir. Bir anlamda seçimin yapılması ile ilgili olan giderlerdir. Ülkemizde bu görev Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından gerçekleştirilmektedir. İkincisi, gerek partilerin gerekse adayların seçmene tanıtılması açısından yapılan giderlerdir . Siyasi partiler seçmen desteğini sağlamak için toplantılar düzenlemekte, mitingler yapmakta, anket ve kamuoyu yoklamaları yaptırmakta, ülke sorunlarının tespiti ve çözüm önerileri ortaya konulması ile ilgili olarak üniversitelere ve çeşitli kuruluşlara araştırmalar yaptırmaktadır.

Siyasi partilerin giderleri genel olarak aşağıdaki kalemlerden oluşmaktadır:

- Kira, su, elektrik, ısıtma, aydınlatma, haberleşme giderleri,
- Seyahat, temsil ve ağırlama giderleri,
- Çalışanlar için ödenen ücret, ikramiye, tazminat, aidat, vergi, Sosyal Güvenlik Kurumu primi gibi ödemeler,
- Basın, yayın ve reklam gibi tanıtım giderleri,
- Kırtasiye alımı içim yapılan giderler,
- Bayrak, flama, rozet gibi propaganda amaçlı kullanılan malzemelere ilişkin giderler,
- Demirbaş alımı giderleri,
- Araç alımı giderleri,
- Balo, konser ve yemek giderleri,
- Diğer harcama ve giderler.

Yapılan bu harcamaların içerisinde en önemlisi seçim kampanyası nedeniyle yapılanlardır. Seçim kampanyalarına ilişkin giderlerin artması çağdaş iletişim tekniklerinin gelişmesinden kaynaklanmaktadır. Seçim zamanında geniş kitlelere ulaşmak için yapılan

harcamalar(televizyon, internet siteleri ve gazetelere verilen reklamlar) parti bütçelerinin içerisinde önemli yer tutmaktadır (Tacar, 1997:5-6).

Günümüzde seçmenlerin partilere ilişkin haber alma kaynaklarından birisi de internet siteleridir. Bu sitelerin güncelliğinin sağlanması ve sürdürülmesi siyasi partilerin giderlerini artırmaktadır. Bunun dışında kısa mesaj olarak da ifade edilen SMS'lerin seçmenlere ulaşmak açısından önemi nedeniyle, yoğun şekilde kullanıldığı görülmektedir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 70. Maddesi “siyasi partilerin giderleri amaçlarına aykırı olamaz” kuralını getirmektedir. Yine aynı madde, partinin hangi kademesinin gideri yaptığına bakılmaksızın “parti tüzel kişiliği adına yapılır” düzenlemesini getirmiştir. Giderlere ait belgelerin saklama süresi(özel kanunlarda gösterilen daha uzun süreye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere), kesin hesaba ilişkin Anayasa Mahkemesi’nin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıldır.

Mali Sorumluluğa ilişkin düzenleme Kanunun 71. Maddesi ile yapılmıştır. Buna göre; Siyasi partilerin yapacakları giderler, sözleşmeler ve girişecekleri yükümlülükler; genel merkezde parti tüzelkişiliği, illerde il yönetim kurulu ve ilçelerde ise ilçe yönetim kurulu adına yetkili kılınan kişi veya kurul tarafından yapılır.

Borç verme yasağı konusundaki düzenleme Kanunun 72. Maddesinde yapılmıştır. Buna göre; “Siyasi partiler, üyelerine ve diğer gerçek ve tüzel kişilere hiçbir şekilde borç veremezler” şeklindedir.

Ülkemiz açısından harcamalar konusunda yapılan en büyük eleştiri, gerek partilere gerekse adaylara ilişkin harcama sınırlaması bulunmamasıdır.

5. SİYASİ PARTİLERE DEVLET YARDIMI YAPILMASI

Siyasi partiler, faaliyetlerini yürütmek açısından finansman kaynaklarına ihtiyaç duyarlar. Bu parasal kaynakları partilerin cari nitelikli ihtiyaçlarını(elektrik,su, ısınma, kırtasiye, demirbaş gibi) karşılamakla birlikte, siyasal faaliyetlerini sürdürmek için de kullanırlar. Siyasi partilerin aidat, bağış, mülk gelirleri, yapılan çeşitli organizasyonlardan elde edilen gelirler vb.nin yeterli olmaması ve aynı zamanda ülke menfaati için faaliyet gösteren partilerin çeşitli kesimlerin kontrolü altına girmemesi için hazine yardımı yapılması yoluna gidilmiştir.

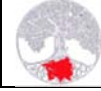
Devlet yardımlarının yararları yanında, hazine yardımı almayan partiler açısından haksız rekabet oluşturduğu da göz ardı edilmemelidir. Şöyle ki; devlet yardımı alan partiler daha geniş bir propaganda yapma imkanına sahip olmakta buna karşılık hazine yardımı almayan partiler kendilerini halka yeterince anlatamamaktadır. Siyasi partilere yapılan hazine yardımlarının fayda ve sakıncalarına aşağıda geniş olarak değinilecektir.

5.1. Fonlamanın Faydaları

Aşağıda siyasetin devlet tarafından fonlanması faydaları üzerinde durulacaktır. (Casas-Zamora, 2005:4-5):

1. Siyasetin devlet tarafından fonlanması, siyasetçilerin özerkliğini artırmakta, siyasetin finansmanı ile ilgili yolsuzlukları engellemekte, finansal saydamlığı artırmaktadır.
2. Devlet tarafından finansman, partilere fırsat eşitliği içerisinde faaliyette bulunmalarını sağlamakta ve seçim rekabetini korumaktadır. Partilere ve adaylara, destekçilerinin sosyo-ekonomik durumlarına bakılmaksızın rekabet etme fırsatı sunmaktadır. Böylece büyük ölçüde, gerek partilerin gerekse adayların politik rekabete girmek ile ilgili engelleri ortadan kalkmaktadır.
3. Partilere kaynak sağladığı için kurumsallaşmayı artırmaktadır. Devlet aracılığıyla sağlanan destek, siyasetin artan kaynak ihtiyacı düşünüldüğünde partilere istikrarlı bir gelir sağlamaktadır. Bu durum aynı zamanda partilerin bağış toplama maliyetlerini ve büyük özel bağışçılara olan bağımlılığını azaltmaktadır.

5.2. Fonlamanın Sakıncaları

Aşağıda siyasetin devlet tarafından fonlanmasının sakıncaları üzerinde durulacaktır. (Casas-Zamora, 2005:5):

Devlet tarafından yapılan yardım partilerin devlete bağımlı hale gelmesine neden olmaktadır. Böyle olunca partiler, üyelerinden aldığı ödentiler ve küçük bağışlar için daha az çaba harcamaktadır. Aynı zamanda devlet yoluyla finansmanın yolsuzluğu önlemeye katkısı sınırlı düzeydedir.

1. Siyasi partilere yapılan yardımlar, seçim rekabetinin gelişmesini engellemekte, mevcut parti sistemini katılaştırmakta ve yeni partilerin sisteme girişine bariyerler koymaktadır.
2. Siyasi partilere devlet tarafından yardım yapılması, partilerin toplum ile iç içe geçmesini, parti içi demokrasinin işlerliğini ve partilerin özerkliğini engellemektedir. Bu süreçte partilerin üyelerle olan bağlılığı azalmakta, yeni üye yapma isteği ortadan kalkmaktadır. Sonuç olarak devletin siyasi partilere yardım yapması, partileri devlet yardımına (adeta yaşam destek ünitesine bağlı bir hasta gibi) bağlı olarak yaşayan bir yapı haline getirmektedir (Dülger, 1995: 50).

o 6. TÜRKİYE'DE SİYASİ PARTİLERE YAPILAN DEVLET YARDIMLARI

Türkiye'de siyasi partilere devlet yardımı yapılmasına 1965 yılında başlanmıştır. Türkiye'de bir siyasi partinin yardım alması için son seçimde geçerli oyların % 10'unu alması gerekmektedir. Ancak geçerli oyların % 7'sini alan partilere de yardım yapılmaktadır. Yapılan yardım, en az yardım alan partinin aldığından az olamaz. Yardımlar genel seçimlerin olduğu yıllarda 3 katı, yerel seçimlerin olduğu yıllarda ise 2 katı olarak uygulanır. Ayrıca Türkiye'de siyasi partilere dolaylı devlet yardımı olarak niteleyebileceğimiz, radyo ve televizyonda belli sürelerle konuşma yapma imkanı da sağlanır. Ancak yerel seçimlerde böyle bir imkan bulunmamaktadır (Sayarı, 2012:186; Gençkaya, 2008:71-73). 2014 yılında yapılan değişiklikte, siyasi partilerin devlet yardımı alması için gerekli olan % 7 oy alma zorunluluğu % 3'e düşürülmüştür.

Siyasal partilerin gelirlerinin % 90'ının doğrudan kamu fonlarından geldiğini söyleyebiliriz. Diğer demokrasilerde olduğu gibi Türkiye'de de siyasal partilere yapılan yardım nedeniyle devlete olan bağımlılık artmıştır. Bu durum statükonun desteklenmesi anlamına gelecektir (Sayarı, 2012:186). Mevcut siyasi partilere yardım sistemine bakıldığında; büyük partileri daha büyük, küçük partileri ise daha küçük hale getirdiğini söyleyebiliriz (Gençkaya, 2009: 48).

Üye aidatları açısından Türkiye'deki duruma bakacak olursak, parti üyelerinin sayısı ile elde edilen üye aidatları arasında doğru orantılı ilişkiler kurmak zordur. Kartel partileri, sürekli olarak elde ettikleri devlet yardımları nedeniyle üyelik aidatlarını fazla önemsememektedirler. Bunun nedenleri olarak; üyelik ile ilgili kayıtların sağlıklı tutulmaması, ekonomik problemlerin bu gelir kaleminin düzenli toplanmasını zorlaştırması, artan devlet yardımları sayılabilir (Gençkaya, 2008:69).

Türkiye'de 1984- 2007 arası çok sayıda parti, hazine yardımı almıştır. Ancak 2008 yılından bu yana Adalet ve Kalkınma Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi hazine yardımı almaktadır. Bu partilerin gelirleri içerisinde çok büyük ölçüde hazine yardımları bulunmaktadır. Bu durum partileri tek tipleştirilmektedir. Böylece partilerin temel stratejileri gölgelenmektedir.

Türkiye'nin 7 Haziran 2015 genel seçimlerine hazırlandığı süreçte partilerin ve adayların seçim harcamalarının yüksek düzeylere vardığı görülmektedir. Harcamaların içeriğine bakıldığında kamuoyu araştırma kuruluşlarının, reklam ve promosyon firmalarının, yazılı ve görsel medya kuruluşlarının paylarının ağırlıklı olarak yer aldığını söyleyebiliriz.

Siyasi partilere yasa gereği genel seçimlerin olduğu yıllarda 3 kat yardım yapılmaktadır. Bu anlamda AK Parti'ye 198 milyon TL, CHP'ye 103 milyon TL, MHP'ye 52 milyon TL olmak

üzere 2015 genel seçimleri için yapılacak hazine yardımı toplam 353 milyon TL'ye ulaşmaktadır. YSK'nın harcamalarının önemli kısmı seçim sandıkları, oy pusulaları, oy verme kabinleri, seçimde görev alacak kişilere yapılacak ödemelerden oluşuyor. Bu alanlara ilişkin olarak; YSK 2014'de yapılan yerel seçimlerde 211 milyon TL, Cumhurbaşkanlığı seçiminde ise 194 milyon TL harcamıştır.

SONUÇ

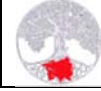
Para ile siyaset arasındaki yakın ve derin ilişki demokratik hükümetlerin yaşadığı en önemli problemler arasında yer almaktadır. Varolan bu ilişki, bir yandan kamu kaynaklarının verimlilik(etkin), etkenlik ve tutumluluk kriterlerine uyulmayarak kullanılması diğer yandan ise yolsuzluk ve dolayısıyla geniş imkanların dar bir kesim tarafından kullanılması ile sonuçlanacaktır.

Siyasetin finansmanı, gerek demokrasinin gelişmesi gerekse gelecek nesillere bir miras olarak aktarılması açısından önemlidir. Siyasetin finansmanına ilişkin süreçler saydam ve hesap verilebilir hale getirilmediği sürece gerek ülkemiz gerekse diğer ülkeler açısından sonuçları itibarıyla bakıldığında sorun olmaya devam edecek görülmektedir. Gerek ülkemizin gerekse diğer ülkelerin yakın ve uzak geçmişine bakıldığında mevcut olumsuzlukların yaşanmaması için yapılması gerekenleri aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

1. Nakdi bağışların miktarının internetten paylaşılması ve aynı bağışların ise düzenli aralıklarla deklare edilmesi,
2. Mal bildirimi yapılması ve belli sürelerde güncellenmesi,
3. Harcamalara ilişkin üst limit belirlenmesi,
4. Seçim hesabı açılması ve bütün harcamaların buradan gerçekleştirilmesi,
5. Çeşitli mesleklerde kullanılan etik ilkelerin siyasetçiler arasında da hayata geçirilmesi,
6. Siyasetin finansmanına dar açıdan bakılmamalıdır. Diğer alanlarla ilişki kurulmalı, bir anlamda multi disiplinler bir alan olarak görülmeli,
7. Saydamlık ve hesap verme sorumluluğu kuralları geniş şekilde hayata geçirilmeli.

REFERENCES

- Bakırtaş, İ.(2007) Ekonomik Analizleri Ekonomik Yansımalarıyla Politik Aktörler, Ekin Kitabevi, Bursa.
- Bilir, F. (2007) Siyasi Partilerde Parlamento Adaylarının Belirlenmesi (Karşılaştırmalı Bir İnceleme), Yetkin Yayınları, Ankara,
- Burnell, P. (1998) Ware, Alan, Funding Democratization, Manchester University Press.
- Casas-Zamora, K. (2005) Paying for Democracy, ECPR Press, UK.
- Dülger, M. (1995) “Siyasi Partilerin ve Seçim Kampanyalarının Finansmanı”, Siyasi Partiler ve Demokrasi Sempozyumu, TESAV, Yayın No: 8, Ankara.
- Gençkaya, Ö.F.(2000a) “Siyasi Partilere ve Adaylara Devlet Desteği, Bağışlar ve Seçim Giderlerinin Sınırlandırılması”, Siyasi Partilerde Reform, TESEV, İstanbul.
- Gençkaya, Ö. F.(2000b.) “Siyasetin Finansmanında Kaçak Alanlar Şeffaflık ve Denetim”, Görüş, TÜSİAD.
- Gençkaya, Ö. F. (2002) “Siyasetin Finansmanı ve Siyasi Partiler”, Asomedia.
- Gençkaya, Ö. F. (2008) “Political Finance, conflict of interest and accountability in Turkey: implications for democracy”, Corruption and Democracy, Council of Europe Octopus Programme, pp. 69-81.
- Gençkaya, Ö. F. (2009), “Public Funding of Political Parties: The Case of Turkey”, Public Funding Solutions for Political Parties in Muslim-Majority Societies,

- International Foundation For Electoral Systems, USA, pp. 39-49 (Çevrimiçi 25.06.2013 www.ifes.org/media/Files/Publications/ManualHandbook/2009/1497/PublicFundingSolutionsforPoliticalPartiesinMuslim%20MajoritySocieties.pdf)
- Global Commission on Elections, Democracy&Security (2012) “Deepening Democracy : A strategy for Improving the Integrity of Elections Worldwide”(Çevrimiçi 12.06.2012 <http://www.global-commission.org/sites/global-commission.org/files/DeepeningDemocracyFinalReport.pdf>)
  - Hopkin, J.(2004) “ The Problem With Party Finance: Theoretical Perspectives on the Funding of Party Politics”, Department of Government, London School of Economics, (Çevrimiçi 05.06.2013 , <http://personal.lse.ac.uk/hopkin/hopkin.pdf>)
  - Johnston, M.(2005) Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives, National Democratic Institute For International Affairs.
  - Kışlalı, A. T. (1990) Siyaset Bilimi, İmge Kitabevi, Ankara.
  - Mürsel S., (1980) Bediüzzaman ve Devlet Felsefesi, Yeni Asya Yayınları, 4. Baskı, İstanbul.
  - Poire, A.(2006) “Elements for a Theory of Political Finance”, John F. Kennedy School of Government, Harvard University, Faculty Research Working Papers Series, RWP06-014, (Çevrimiçi 14.03.2013 <http://ksgnotes1.harvard.edu/Research/wpaper.nsf/rwp/RWP06-014>)
  - Sayarı S. (2012) “Political Parties”, Edited by Heper Metin , Sayarı Sabri, The Routledge Handbook of Modern Turkey, Routledge.
  - Scott, James C., Comparative Political Corruption, Prentice –Hall Contemporary Comparative Politics Series.
  - Sen, A. (1999) Development As Freedom, Oxford University Press, UK,
  - Tacar, P. (1997) Siyasetin Finansmanı, Doruk Yayımcılık, Ankara.
  - USAID (2003) , “Money in Politics Handbook: A Guide to Increasing Transparency in Emerging Democracies”, Technical Publication Series, Washington, (Çevrimiçi 19.02.2013 http://transition.usaid.gov/our_work/democracy_and_governance/publications/pdfs/pnacr223.pdf)
  - Uzun, C. D. (2010) Anayasa Hukuku Açısından Siyasi Partilerin Finansmanı, Adalet Yayınevi, Ankara.
  - Uzun, C. D. (2014) Siyasi Partilerin Finansmanı: Devlet Yardımı, Sınırlamalar ve Mali Denetim, SETA, Sayı: 110.
  - Vezina, J., (2007) Tracking Money in Politics, GEO Conference www.aceproject.org/ero-en/misc/global-electoral-organisation-geo-conference-presentations/Janice20Vezina.pdf/view (Çevrimiçi 28 May 2013)
  - Walecki, M.(2007) “Challenging the Norms and Standards of Election Administration: Political Finance”, IFES, pp.75-93.
  - Walecki, M. (2009) “Public Funding Opportunities-Conditions, Constraints and Possible Outcomes”, Public Funding Solutions for Political Parties in Muslim-Majority Societies, International Foundation For Electoral Systems, USA, , pp. 94-103. (Çevrimiçi 25.06.2013 www.ifes.org/media/Files/Publications/ManualHandbook/2009/1497/PublicFundingSolutionsforPoliticalPartiesinMuslim%20MajoritySocieties.pdf)
  - Williams, R.(2000). “Conclusion: Problems and Prospects”, Edited by Williams, Robert, Party Finance and Political Corruption, Macmillan Press Ltd., UK.
  - Yanık, M. (2002) Parti İçi Demokrasi, Beta, İstanbul.